

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון שכת, פרשת אחרי, תשע"ט

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

תשובה ל נידון א:

א. הבעל פטור מלרפא מחלה שהיה לאשתו מלפני הנישואין, אם לא ידע ממנה, וכן פטור מטיפול שיניים שהיו לה לפני הנישואין. ב. הבעל חייב בטיפול שיניים של אשתו לאחר הנישואין, וסוג הטיפול הוא לפי רמת החיים שלהם, כדין חיוב מזונות. ג. הורי הכלה פטורים מעיקר הדין מריפוי השיניים, כיון שכבר גדלה אבל חייבים מדין צדקה.

תשובה לנידון ב:

הבעל פטור מריפוי אשתו ממחלת הנפש שהיתה לפני הנישואין. אבל הוריה חייבים בריפוי כלפי שמים, אלא שאי אפשר להוציא מהם בדין, כיון שגרמא הוא, ומכל מקום מותר ליטול מקופת הגמ"ח שבמקום מגורי הוריה, כיון שכלפי שמים הם חייבים - הוא חוב שלהם.

ביאור התשובה

האם הבעל חייב ברפואת אשתו, ממחלה שהיתה לה לפני הנישואין

ויש לבאר, האם הבעל חייב ברפואת אשתו, על מחלה שהיתה לאשתו לפני הנישואין, דלמא לא חייבו חכמים את הבעל אלא בריפוי מחלות שחלתה בהן תחתיו, ונסחפה שדהו, אבל מחלות שהיו לה לפני הנישואין אינו חייב. או דלמא, בכל אופן הבעל חייב לרפואתה.

והנראה בזה, בין מסברא, ובין מגמרא, ובין מדברי רבותינו, שאין הבעל חייב ברפואת אשתו על מחלה שהיתה לה לפני הנישואין.

מסברא, דכיון שלא ידע, הרי זה כמום שהיה לה ולא ידע, דהוי ביטול מקח, ולא על דעת זה נשאה, והרי כל מום שהיה לה לפני הנישואין ולא ידע הוי מקח טעות, כמבואר בכתובות (עה, א) ובאבן העזר (ק"ז, ח) לענין ביטול הקידושין, והוא הדין בפשיטות לענין חיוב רפואתה.

ומהגמרא, דכן מוכח מלשון המשנה, שאין הבעל חייב אלא ברפואה שחלתה לאחר הנישואין, דתנן בכתובות (נא, א) "לקתה, חייב לרפואתה", ופשיטא דלשון לקתה מוכח שהוא לאחר הנישואין.

בדין חיוב הבעל והאב ברפואת אשתו ובתו

ובו יתבאר: א. האם הבעל חייב ברפואת אשתו, על מחלה שהיתה לה לפני נישואיה. ב. באיזו רמת רפואה חייב הבעל, לרפא את אשתו. ג. חיוב האב במזונות בנו ובתו. ד. האם האב חייב ברפואת בנו ובתו. ה. נשא אשה, שהיה לה מלפני הנישואין בעיות בשיניים, והוריה לא רצו לרפא אותה, האם בעלה חייב בזה. ו. אדם שהזיק אדם, האם חייב בזמן הזה. ז. נשא אשה שהתגלתה בה מחלת נפש לאחר הנישואין, ועל פי מומחין הוריה גרמו לה, האם הבעל חייב לרפואתה, והאם אפשר ליטול מקופת גמ"ח של העיר שדרים הוריה.

נידון א

נשא אשה, ומיד לאחר הנישואין נודע לבעלה שצריכה טיפולי שיניים. יש לברר: א. האם הבעל חייב לטפל בשיניים מקולקות מלפני הנישואין, כשלא ידע שהן מקולקות. וצדדי הספק, האם הבעל חייב ברפואת אשתו על מחלה שהיתה לה לפני הנישואין. ב. איזה סוג טיפול שיניים הבעל חייב לרפואת אשתו, כיון שיש כמה וכמה סוגי טיפולים. ג. האם הורי הכלה היו חייבים לעשות זאת לפני הנישואין. ועוד שעל פי הסכמ הנישואין יש להם להלביש אותה מלבושי שבת וחול וכו', ולכאורה לא גרע טיפול שיניים מזה.

נידון ב

אחת מבנות עיריה מסויימת בחוצה לארץ, נישאה לאחד מבני ארץ ישראל. לאחר הנישואין נתגלו באשה בעיות נפשיות קשות, שדורשות טיפול וכסף רב. המטפל אומר בודאות שהורי הכלה הזיקו לה נפשית בילדותה, וגרמו לה את הנזק הנפשי, אלא שאינם רוצים לשלם. במקום מגורי ההורים יש קופת גמ"ח לתושבי העיריה בלבד, האם מותר ליטול גמ"ח מקופה זו, כי החיוב באמת על ההורים, או דלמא, כיון שאם אין להורים, אולי בעלה חייב לשלם. ויש לברר, האם באמת הבעל חייב לרפא אותה, לאחר שהתברר שההורים הזיקו לה ועל ידי זה התפרצה מחלתה.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

להסיעה למדינה אחרת, אם דרך העולם לקבל טיפול כזה במקומו, ומכל מקום אמרו אשתו כגופו, וכל מה שהיה עושה עבורו מן הראוי שיעשה כן עבור אשתו, ובשו"ת צ"צ (אהע"ז ח"א סוף סימן ב) גבי נשתטת דייק וכתב שצריך ליקח לה רופא שבמקומה, וצ"ע, שוב ראיתי בספר משפטיך ליעקב שחקר בזה והוכיח שחייב ברפואתה לפי כבודו ולפי כבודה, ואם דרכם לקחת רופא פרטי, חייב גם בזה. עכ"ל. וכונתי לדבריו בסיעתא דשמיא.

העולה מזה: הבעל חייב ברפואתה לפי רמת החיים שלו. ולפי זה גם טיפולי שיניים יעשה לה כפי מה שנוהג בעצמו לפי רמת חייו.

חייב האב במזונות בנו ובתו

עוד יש לברר בדין חייב האב ברפואת בניו ובנותיו, ויש להקדים לזה ביאור חייב האב במזונות בנו ובנותיו, והנה כתב המחבר באבן העזר (עא, א) וז"ל "חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם; ומשם ואילך, זנן כתקנת חכמים עד שיגדלו. ואם לא רצה, גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בצבור ואומרים: פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרוחיו; ואין כופין אותו לזונן. במה דברים אמורים, בשאינו אמור, אבל אם היה אמור שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם, מוציאים ממנו בעל כרחו, משום צדקה, וזנין אותם עד שיגדלו. הגה: ודוקא לענין מזונות הבנות, אבל לא כופין להשיא בנותיו, ואף על פי שמצוה ליתן לבתו נדוניא ראויה, מכל מקום לא כייפינן ליה, אלא מה שירצה יתן, רק שישאן (הגהות מרדכי דקידושין וכ"כ תא"ו נתיב כ"ב) ע"כ הנה נתבאר שיש ג' זמנים בחיוב מזונות לבניו ובנותיו, עד שש שנים הוא תנאי בית דין, ומשש עד שיגדלו הוא מתקנת חכמים, ולאחר שיגדלו פטור.

העולה מזה: שיש ג' זמנים בחיוב מזונות לבניו ובנותיו, עד שש שנים הוא תנאי בית דין, ומשש עד שיגדלו הוא מתקנת חכמים, ולאחר שיגדלו פטור.

חייב האב ברפואת בניו ובנותיו

ויש לבאר, מה דין רפואת בניו ובנותיו. והנה הרא"ש דן במי שהתחייב לפרנס בת אשתו האם חייב ברפואתה, וכתב וז"ל (כתובות, פרק יב סימן א) וז"ל "ואם חלתה אינו חייב לרפאותה, ואף על גב דאמרינן (שם, נב, ב) במזון האשה, דרפואה שאין לה קצבה הרי הן כמזונות, הני מילי באוכלת בתנאי ב"ד שהוא מחוייב להספיק כל צרכיה, אבל המקבל עליו לפרנס אין הרפואה בכלל עכ"ל הרא"ש.

וכן מוכח שפשיטא להו לרבתינו הפוסקים, כדלהלן, דדנו בדין ריפוי מחלת אשתו מלפני הנישואין, וכולם דקדקו בדבריהם לומר שהבעל ידע ממחלתה, מוכח, שאם לא ידע פשיטא להן שפטור, דכן כתב בשו"ת פני משה [להר"מ בנבנשתי זצ"ל] חלק א' סוף סימן עו שדן בחיוב רפואת מחלה של אשתו מלפני הנישואין, וכמה וכמה פעמים מדקדק בדבריו לומר שהבעל ידע ממחלתה, וכן בשו"ת שואל ונשאל חלק ה' אבן העזר סימן לא, מדקדק דדוקא אם ידע ממחלתה חייב ברפואתה, ומוכח שאם לא ידע פטור, וכן הוא בשו"ת בצל החכמה חלק ג' סימן ח'.

וכן ראיתי שכתב בפשיטות אחד הרבנים בקובץ תורני שיש להוכיח מלשונות הפוסקים, שהבעל פטור, ועל פי זה כתב, שאם האשה תובעת תיקוני שיניים על קלקול שהיה לפני נשואיהם, שפטור הבעל.

ופשטות דברי הפוסקים מוכח, שאפילו אם לא היה בידי אשתו לשלם רפואת שיניה לפני הנישואין, מכל מקום, הבעל אינו חייב, כיון שהוא מקח טעות, אלא מדין צדקה חייב, אבל לא מחיוב הבעל לרפואתה, ואין נפקא מינא כלל אם ההורים היו חייבים לשלם רפואתה או לא.

העולה מזה: אין הבעל חייב ברפואת אשתו על מחלות שהיה לה לפני נישואיה ולא ידע עליהן, ואפילו אם לא היה בידיה לרפא את עצמה לפני הנישואין, אין הבעל חייב מדין חיוב רפואה, אבל הוא חייב מדין צדקה.

איזה סוג טיפול שיניים חייב הבעל

ויש לברר איזה סוג טיפול שיניים הבעל חייב, כי יש הרבה רמות של סוגי טיפול. והנה שאלה זו היא שאלה כללית באיזה דרגה של סוג רפואה חייב הבעל.

ובאמת זה נראה פשוט שכל סוג הרפואה תלוי ברמת החיים של הבית, כשם שחיוב מזונות תלוי לפי רמת החיים שלהם, כמבואר באבן העזר (ע, א), והוא הדין רפואה, דדין רפואה כדין מזונות, וכן ראיתי עוד שכתבו כן, והוא פשוט. ולפי זה גם טיפולי שיניים יעשה לה כפי מה שנוהג בעצמו לפי רמת מחייתו.

ושוב ראיתי מה שכתב בפתחי חושן חלק ט, ירושה ואישות, פרק ט הערה קנא, וז"ל "ונסתפקתי, אם חייב להמציא לה רופא מומחה שלוקח שכר הרבה, וכן אם יש מומחה במדינה אחרת, אם חייב להוציא הוצאות גדולות יותר מהמקובל, ועיין מה שכתבתי בפתחי חושן חלק ו דיני נזיקין (פרק יב הערה יד) בדין אם חייב אדם לילך לרופא המומחה ביותר. ולולי דמיסתפינא נראה, שאם דרך העולם לסמוך על רופא שבמקומו, אינו חייב יותר מזה, וכל שכן שאינו חייב

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

שעשאוהו כקנס חיוב גמור הוא, כשם שלא אמרו בזה מודה בקנס לפטרו. שוב ראיתי בקובץ הפוסקים סימן א בשם חידושי הרי"ם שדן בזה "עכ"ל.

העולה מזה: אדם המזיק אדם חייב מן הדין לשלם, אלא שאין כח בית לגבות ממנו, ואינו רק לצאת ידי שמים, כי הוא חיוב ממש.

פסק דין בנידון א

כבר נתבאר שאין האב חייב ברפואת בתו הגדולה, וכן לא בחיוב טיפול שיניים מתקנת חכמים אלא מצדקה, ואין יכול הבעל לכופו לתת צדקה שהיה חייב לתת לבתו. ואף על פי שהאב התחייב בתנאים להלבישה מלבושי שבת וחול כמנהג בעלי בתים חשובים, אין בלשון זה חיוב טיפולי שיניים או חיוב רפואתה ממחלה.

וכן נתבאר שהבעל אינו חייב לרפא את אשתו ממחלה שהיה לה לפני הנישואין, אם לא ידע על זה. לפיכך אין לחייב לא את הבעל ולא את האב בחיוב ממש אלא מחובת צדקה. ונראה שמדין צדקה אם יש לבעל הוא חייב בה לפני אביה, אף על פי שהאב היה חייב לפני כן, כיון שעכשיו היא כגופו וקרובה לו, יותר מאשר קרבת האב לבתו.

פסק דין בנידון ב

בענין חיוב הבעל על רפואתה, כיון שברור לנו שמחלתה היתה לפני הנישואין, ובעלה לא ידע מזה, כבר נתבאר שאין על הבעל חיוב לרפואתה.

אבל האב חייב לרפואתה. שאף על פי שביארנו שאין האב חייב ברפואת בתו, מכל מקום דין מזיק יש לו. ונתבאר, שאדם המזיק אדם חייב גם בזמן הזה. והנה בנידון דידן אי אפשר להוציא ממון מהאב, כי אין זה חבלה ממש רק נזק על ידי התנהגות שקשה מאוד לדון בזה, והדעת נוטה שאין זה אלא גרמא, מכל מקום אין ספק שכלפי שמים מחוייבים האב והאם לרפואתה על פי דעת המומחה, וזה שאינם רוצים לרפא אותה, כי אינם מסוגלים להאמין שהזיקו לה, כידוע.

לפיכך אם היינו דנים האם יש לחייב את האב בדין, היינו פוטרים אותו, אבל לענין קופת הגמ"ח, כיון שמכל מקום יש כאן חיוב אמיתי על האב, אלא שאינו רוצה לשלם מה שחייב מדין שמים, נראה שגם זה נכלל בכלל פעולות הגמ"ח לתושבי עיר זאת.

הנה מבואר ברא"ש שהחייב לזון בתנאי בית דין חייב ברפואה, והחייב לזון שלא בתנאי בית דין פטור, והנה רפואת בניו מעל שש שנים אינם בתנאי בית דין אלא בתקנת חכמים, ופטור מרפואתם מעיקר הדין, כך כתב בספר חינוך וחסדא חלק ג' דף מו טור ג.

ובספר הלכה ורפואה כרך ב עמ' שלא, כתב הרב לוין שרפואה שאין לה קצבה היא כמזונות וחייב מעל גיל שש, אבל שיש לה קצבה לא חייב אלא מדין צדקה, וכל זה כאשר הם סמוכין על שולחנו.

הנה עולה מכל זה, שחיוב רפואה בודאי אינו יותר מחיוב מזונות, וכיון שלאחר שגדלו אין חיוב מזונות כמבואר באבן העזר שם, ודנו הפוסקים כמה הוא שיעור גודלם, ואיך יש לנהוג בזמן הזה, מכל מקום הכל מודים בכלה שהיא כבר בוגרת, בודאי אין לאב חיוב לתקן שיניה אלא מתורת צדקה, שבני ביתו קודמין.

העולה מזה: עד שבניו ובנותיו בני שש, חייב האב ברפואתם, כמו שחייב במזונותיהם. כשהם בני שש, עד שיגדלו, יש אומרים שפטור מרפואתם, ויש אומרים שחייב ברפואתם, כשאין לה קצבה, כמזונות. ורפואה שיש לה קצבה, חייב מדין צדקה. לאחר שגדלו, האב פטור מרפואתה כמו שפטור מלזונה.

האם יש לחייב אדם המזיק אדם

עוד יש לבאר האם דנין על אדם שהזיק אדם, והנה אף על פי שאין דנין בזמן הזה נזקי אדם באדם, היינו תשלום נזק צער כו' אבל ריפוי הוא מחלוקת וז"ל המחבר (חושן משפט א, ב) "אדם שחבל בחבירו, אין מגבים דיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל, נזק, צער ופגם ובושת וכופר, אבל שבת וריפוי מגבים. הגה: וי"א שאף ריפוי ושבת אין דנין (טור בשם רא"ש), ולא ראיתי נוהגין לדקדק בזה, רק כופין החובל לפייס הנחבל ולקנסו כפי הנראה להם (ד"מ לדעת מהר"ם בפסקיו סימן ר"ח), וכמו שיתבאר בסמוך סעיף ה' עכ"ל.

ואף על פי שאין דנין יש חיוב ממש, כמו שכתב בפתחי חושן חלק ו, נזיקין, פרק י סעיף ד וז"ל "אף בנזקין שאין גובין על ידי בית דין בזמן הזה, חייב המזיק לשלם" עכ"ל וכתב בהערה ט וז"ל "כן נראה פשוט, ולא דוקא מדיני שמים, שחיוב גמור הוא, אלא שאין כח ביד בית דין לכופו ולגבות בזמן הזה (בקצות החושן סימן לט ס"ק א הביא בשם הרמב"ן שיש מצוה לשלם נזיקין, שנאמר בעל הבור ישלם, ומחוייב לקיים המצוה), ועדיף מתשלומי קנס שיש אומרים שאינו חייב לצאת ידי שמים כמו שכתבי בפרק ב, שבקנס בעינין אשר ירשיעון, וכל שלא הורשע על ידי בית דין יש לומר שאינו חייב, אבל בזה אף על פי

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ד. עד שבניו ובנותיו בני שש, חייב האב ברפואתם, כמו

שחייב במזונותיהם. כשהם בני שש, עד שיגדלו, יש אומרים שפטור מרפואתם, ויש אומרים שחייב ברפואתם, כשאין לה קצבה, כמזונות. ורפואה שיש לה קצבה, חייב מדין צדקה. לאחר שגדלו, האב פטור מרפואתה כמו שפטור מלזונה.

ה. אדם המזיק אדם חייב מן הדין לשלם, אלא שאין כח בית לגבות ממנו, ואינו רק לצאת ידי שמים, כי הוא חיוב ממש.

דינים העולים:

א. אין הבעל חייב ברפואת אשתו על מחלות שהיה לה לפני נישואיה ולא ידע עליהן, ואפילו אם לא היה בידה לרפוא את עצמה לפני הנישואין, אין הבעל חייב מדין חיוב רפואה, אבל הוא חייב מדין צדקה.

ב. הבעל חייב ברפואתה לפי רמת החיים שלו. ולפי זה גם טיפולי שיניים יעשה לה כפי מה שנוהג בעצמו לפי רמת חייו.

ג. יש ג' זמנים בחיוב מזונות לבניו ובנותיו, עד שש שנים הוא תנאי בית דין, ומשש עד שיגדלו הוא מתקנת חכמים, ולאחר שיגדלו פטור.

גליונות: משך חכמה, איש חסד היה

מלבד גליון בינת המשפט, אנו מפרסמים בכל שבוע גליון עם ביאור על המשך חכמה, וסיפורים מדהימים של איש החסד.

לקבלת הגליונות חינם: y.b.daskal@gmail.com